

توقف هیئت‌های عزاداری مقابل میراث صفوی

آب اینجاز یخچال خانوادگی تختی تأمین می‌شد

نام: سقاخانه مسجد قندی
موقعیت: محله خانی آباد، خیابان تختی، خیابان پهلوان حسن

برخی مساجد معروف تهران سقاخانه داشتند. مسجد قندی، یکی از قدیمی‌ترین مساجد تهران که در زمان قاجار ساخته شده است، سقاخانه معروفی داشت که به دست بانی مسجد، سیدهاشم قندی، تاجر معروف قندوشکر تهران، ساخته شد. «آبش گوار بود؛ خنک و سبک». این جملائی است که در تاریخ شفاهی اهالی خانی آباد درباره این سقاخانه به یادگار مانده است. سیدهاشم قندی تا زنده بود مسئولیت اداره آن را بر عهده داشت و بعد از او خانواده‌اش عهده‌دار کارهای سقاخانه شدند. سیدهاشم به پاکی و سلامت نمازگزاران بسیار اهمیت می‌داد. بخشی از آب یخچال بزرگ محل به‌طور مستقیم از مسجد عبور می‌کرد و آب سقاخانه از آن تأمین می‌شد. البته میرزا یوسف ابروایی، از علمای بزرگ تهران، که در مسجد قندی نماز جماعت برگزار می‌کرد هم تا مدت‌ها متولی سقاخانه بود و رتق و فتق امور آن را بر عهده داشت. این موضوع اهمیت سقاخانه را نشان می‌داد که خود امام‌جماعت و عالم وقت عهده‌دار مسئولیت آن بود. سقاخانه مسجد قندی از جمله سقاخانه‌های دائمی تهران بود که در همه سال آب داشت. علی مولاباری، از معتمدان محله خانی آباد، می‌گوید: «آب سقاخانه از آب یخچالی معروف به یخچال آقارجب تأمین می‌شد. جایگاه مخصوصی داشت که یخ را داخل آن قرار می‌دادند و به همین واسطه، آب این سقاخانه خنک و بسیار دلچسب بود.»

مولاباری در باره ارادت خانواده تختی به این سقاخانه می‌گوید: «طبق روایتی که از قدیمی‌های محله شنیده‌ام، خاندان تختی بسیار به این سقاخانه ارادت داشته‌اند. خانه آنها همان حوالی بود. حتی پدر بزرگ و پدرش از تأمین‌کننده‌های اصلی یخ و آب این سقاخانه بوده‌اند. حاج‌قلی، پدر بزرگ تختی، یخچال دار معروف خانی آباد بود و چون همیشه روی تخت مقابل دکانش می‌نشست، اهالی خانی آباد به او لقب حاج‌قلی تختی داده بودند. همین نام بعدها نام خانوادگی خاندان‌شان شد. آقارجب، پدر غلامرضا تختی، هم یخچال‌داری را از پدر آموخته بود. پدر تختی یخ را از یخچال به سقاخانه می‌آورد و گاهی این کار را در روزهای گرم سال چندین بار تکرار می‌کرد. پدر تختی از بانیان هیئت بنی‌هاشم در مسجد قندی بود. در ماه محرم اطراف سقاخانه سیاه‌پوش می‌شد و پرچم‌های سبزی دور تادور آن قرار می‌گرفت. عزاداران از آب سقاخانه نوش جان می‌کردند و بر حسین (ع) و یارانش سلام می‌فرستادند. تأمین آب سقاخانه آن قدر مهم بود که هر کسی اجازه انجام آن را نداشت؛ چون باور داشتند این آب نه تنها برای رفع عطش بلکه ضامن سلامتی است.»

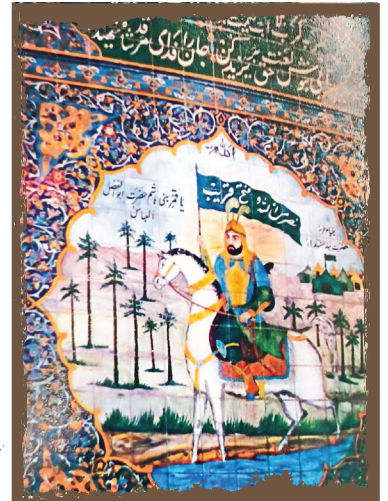

می‌شدند. مردم این مکان را در مقیاسی بسیار کوچک، زیارتگاه حضرت ابوالفضل (ع) می‌دانستند و به همین دلیل یک دست فلزی کوچک به نیت دست قطع شده حضرت ابوالفضل (ع) در داخل سقاخانه نصب شده است. یکی از سنت‌هایی که هنوز در سقاخانه بازار ری پابرجا مانده، عزاداری دسته‌های عزاداری در این مکان مقدس و تاریخی است. از حدود ۱۵۰ سال قبل و همزمان با برپایی مراسم باشکوه مسلمیه در ری، همه هیئت‌هایی که از تهران می‌آمدند مقابل سقاخانه توقف می‌کردند و مراسم عزاداری مخصوص سقاخانه را به‌جا می‌آوردند که این مراسم با گذشت سال‌های طولانی باشکوه‌تر برپا می‌شود.

خدمات به زائران حرم عبدالعظیم (ع) صادر می‌کند و به‌نظر می‌رسد سقاخانه بازار طبق همین فرمان و برای تأمین آب شرب زائران حرم عبدالعظیم (ع) ساخته شده است. ماجدی درباره موقعیت مکانی این سقاخانه می‌گوید: «سقاخانه بازار ری در چند قدمی آب‌انبار و روبه‌روی آسیاب آبی بازار بوده که از این مجموعه فقط سقاخانه باقی مانده و مابقی بناهای تاریخی تخریب شده است. بخشی از بازار ری در دوره صفوی و بخشی دیگر در دوره قاجار ساخته شده و از آنجا که سقاخانه در بخش قدیمی تر واقع شده، باید آن را یادگار دوره صفوی بدانیم.»

این سقاخانه بنای کوچک گنبدی شکلی بوده که بدنه آن را با آهک و ساروج ساخته بودند اما با گذشت زمان تغییر شکل داده است. ماجدی می‌گوید: «کتاب «بازار ری در گذر زمان» یکی از منابع مکتوبی است که برای اطلاع از تاریخچه سقاخانه بازار ری می‌توان به آن رجوع کرد. در بخشی از این کتاب آمده که مردم ری هر گاه به مشکلی برمی‌خورند، سری به سقاخانه می‌زدند و به حضرت ابوالفضل (ع) متوسل

نام: سقاخانه بازار ری
موقعیت: بازار حضرتی

یکی از سنت‌هایی که در تهران قدیم رعایت می‌شد این بود که سقاخانه‌ها را کنار قنات‌ها و آب‌انبارها و نزدیک به کاروانسراها می‌ساختند. سقاخانه بازار ری هم که قدمت آن به چند سده قبل برمی‌گردد، از این ویژگی منحصر به فرد برخوردار است.

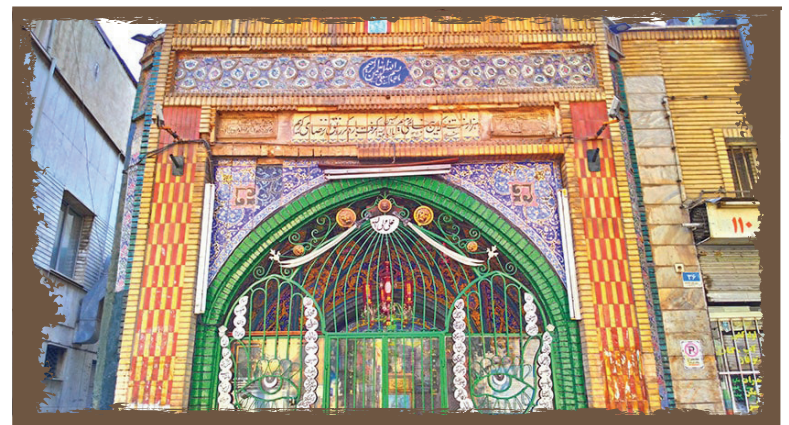
سقاخانه بازار ری در مسیر نهری که از قریه کن سرچشمه می‌گرفت و به فیروز آباد می‌رسید ساخته شده است. سیدمحسن ماجدی، نویسنده، مدرس و ری‌پژوه، درباره تاریخچه این سقاخانه می‌گوید: «بخشی از نهری را که از روستای کن منشعب می‌شد برای آبرسانی به حرم عبدالعظیم (ع) جدا کردند. این نهر از کنار بازار ری عبور می‌کرد و به حرم عبدالعظیم (ع) می‌رسید و سقاخانه بازار ری در همین مسیر و کنار آب‌انبار بزرگ بازار ساخته شد.» در منابع مکتوب تاریخی آمده که شاه طهماسب اول، دومین پادشاه صفوی، فرمانی مبنی بر ارائه

یادگار گمرکچی ناصرالدین شاه

کر بلائی عباسعلی به شمار می‌رفت.

سقاخانه کر بلائی عباسعلی که یکی از بزرگ‌ترین سقاخانه‌های قدیمی تهران به شمار می‌رود، مانند دیگر بناهای قدیمی در دوره‌های رو به افول نهاد و تا مرز تخریب پیش رفت؛ اما خاطره مشترک اهالی محله با این سقاخانه و به‌ویژه نقش محوری آن در مراسم شام‌غریبان موجب شد بازسازی شود و هنوز یکی از نقاط کانونی محله باشد. سقاخانه کر بلائی عباسعلی با هویت محله چنان پیوند داشت که شخصی به نام آقاسید کاظم صنماری حدود نیم‌قرن، از سال ۱۳۴۰ تا ۱۳۹۱، خادم این سقاخانه بود. این سقاخانه علاوه بر قدمت بسیار، زیبایی خاصی هم دارد. طرح‌های گل‌ورمغ هفت‌رنگ که روی کاشی‌های سقاخانه حک شده با طاق گنبدی شکل سقاخانه هماهنگی کامل دارد.

نام: سقاخانه کر بلائی عباسعلی
موقعیت: خیابان وحدت اسلامی، کوچه البرز

دهه یکی از نقاط کانونی کوچه البرز است، نام یکی از اهالی سرشناس تاریخ این محله را با خود دارد. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه، درباره علت نامگذاری و بانی این سقاخانه قدیمی می‌گوید: «ساخت سقاخانه کر بلائی عباسعلی به دوران قاجار و عهد ناصرالدین شاه برمی‌گردد. اهالی قدیمی محله می‌گویند بانی آن شخصی به نام کر بلائی عباسعلی گمرکچی بود که از سرشناسان محله به شمار می‌رفت و بازارچه‌ای نیز هنوز به نام اوست. کر بلائی عباسعلی که در دوران ناصرالدین شاه گمرکچی بود، بین اهالی کوچه و بازار به کل عباسعلی شهرت داشت. به همین دلیل برخی این سقاخانه را سقاخانه کل عباسعلی نیز می‌نامند. این سقاخانه را سقاخانه کل عباسعلی در نزدیکی زورخانه شیرافکن کر بلائی عباسعلی در نزدیکی زورخانه شیرافکن بود؛ همان زورخانه قدیمی که بخشی از هویت بازارچه

سقاخانه قدیمی حوالی چهارراه حاج‌محراب در دهه اول محرم حال و هوای متفاوتی دارد. غروب عاشورا که از راه می‌رسد، سقاخانه کر بلائی عباسعلی که نمادهای آشنای واقعه کر بلا در طراحی نمای آن به کار رفته، با شمع‌های نذری اهالی محله و عزادارانی که از نقاط مختلف شهر در هیئت‌های عزاداری حوالی خیابان وحدت اسلامی شرکت کرده‌اند، به مکانی دیدنی و معنوی تبدیل می‌شود. این سقاخانه قدیمی که به گواه کتیبه نصب شده روی آن در سال ۱۲۶۰ بنا شده، دهه‌هاست که رهگذران را سیراب می‌کند و اهالی محله نیز پارچه‌های سبزی و مشکلی به آن بسته‌اند. این یادگاری عهد قاجار که هنوز هم پس از چند

